

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ ШКОЛАХ ПОЛЬЩІ

Володимир ПАСІЧНИК

Луцький інститут розвитку людини Університету „Україна“

Анотація. В статті представлені основні тенденції організації фізичного виховання в школах Польщі. Розглянуто шляхи удосконалення організації фізичного виховання в системі загальної освіти та відносин учнів до систематичних занять фізичною культурою і спортом. З цією метою проведено анкетування 305 учнів старших класів.

Ключові слова: фізичне виховання, школа, система, реформа, учень.

Постановка проблеми. Сучасний стан фізичного виховання школярів потребує критичного аналізу існуючих форм, систем і концепцій його розвитку в європейському культурному просторі. Лише такий підхід створює можливості визначення пануючих в ньому тенденцій існуючого потенціалу, але також і врахування недоліків. У цьому відношенні українська та польська системи фізичного виховання дітей та молоді, не зважаючи на ряд історичних відмінностей, мають багато спільного. Ця спільність виникає з того факту, що як Польща, так і Україна знаходяться у стані трансформування суспільно-господарчих відносин, що в значній мірі обумовлює розвиток у галузі освіти, в тому числі фізичної культури і спорту. Однак варто відмітити значний поступ економічних і суспільних реформ у Польщі, який створив стабільну і кращу економічну ситуацію в цій країні, особливо після вступу її до Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нові соціальні та економічні умови сучасного життя підростаючого покоління у Польщі потребують перегляду та оновлення засобів, методів і форм фізичного виховання, які б були спрямовано на формування актуально розвинутої, фізично і духовно збагаченої молоді людини. Проблеми фізичного виховання в школах Польщі представлено у працях Я. Бельського [1], Г. Гребеня [2], Ю. Йонкіша [5, 6], К. Денка [2, 3], З. Жуковської [8], В. Неговської [7] та ін.

Метою роботи були вивчення і аналіз основних тенденцій розвитку системи фізичного виховання учнів шкіл Польщі на початку XXI століття.

Основні результати та їх обговорення. Починаючи з 90-х років у багатьох країнах Європи відбулося реформування середньої та вищої освіти, яке обов'язково передбачало модернізацію системи фізичного виховання школярів. Необхідність реформування фізичного виховання у європейських країнах була обумовлена, в основному, наступними причинами:

- невідповідністю змісту шкільного навчання сучасним вимогам суспільства;
- відсутністю єдності між змістом освіти та потребами, інтересами і бажаннями учнів;
- ерозією універсальних систем суспільних цінностей;
- педагогічним консерватизмом;
- низькою ефективністю індивідуального підходу до учнів з боку педагогів у навчально-виховному процесі в школах.

Представлені недоліки у шкільній освіті характерні для значної частини країн, що увійшли до Європейського Союзу. Тому не випадково у 90-х роках XX століття в багатьох країнах розпочалося реформування середньої та вищої освіти.

В останніх роках XXI століття у шкільній освіті Польщі відбулися значні зміни. Застосовувались також і модернізації системи фізичного виховання дітей та молоді. Одним з етапів цього процесу покладено ще у 1996 році, коли парламент Польщі прийняв Закон про фізичну культуру, який передбачав поступове збільшення уроків з фізичного виховання (з одного тижня) у всіх типах шкіл. Введення щоденних уроків з фізичного виховання (з одного тижня) у всіх типах шкіл.

наступну модель їх реалізації для більшості польських шкіл. В розкладі уроків планується 3 години фізичного виховання, а інші – 2 години, які є також обов'язковими, проводяться з учнями у позаурочний час (друга половина навчального дня). Зміст цих занять залежить від можливостей спортивної бази школи, географічних та кліматичних умов даного регіону, інтересів учнів, професійної підготовленості вчителя фізичного виховання. Кожен учень сам вибирає, які заняття (у групі) він буде відвідувати двічі на тиждень. Заняття ці можуть проводитись у вигляді: 1. Занять рекреаційних і спортивних. 2. Рухливих і спортивних ігор 3. Корегуючої гімнастики та лікувальної фізкультури 4. Плавання, аеробіки, художньої або спортивної гімнастики, туризму та ін.

У 1997 році у Польщі була розроблена „Національна програма здоров'я”, де значну увагу приділено покращенню стану здоров'я, рухової підготовленості, збільшення фізичної активності населення країни всіх вікових груп. Ця програма орієнтує керівників освіти та педагогічні колективи шкіл на залучення не менше 50 % учнів до систематичних занять фізичною культурою та спортом у позаурочний час. Однак однією з суттєвих проблем, яка заважає розгортанню спортивно-масової роботи у загальноосвітніх школах є матеріальна база. Серед сільських основних шкіл лише 30 % мають спортивні зали та 85 % з них мають фізкультурні майданчики, у міських школах ситуація дещо краща, понад в 80 % з них є спортивні зали, а біля 90 % мають фізкультурні майданчики.

Розробка нових педагогічних технологій у навчанні та вихованні була зумовлена соціальними замовленнями польського суспільства. У державній програмі „Основні напрями вдосконалення системи освіти” (2001 р.) було підкреслено, що головним завданням школи є підготовка молодої людини до творчої та активної участі в суспільному житті. Це означає, що школа повинна мати не тільки вміння користуватися з технічних і культурних завоювань сучасного світу, але, у першу чергу, отримати належні знання та вміння для постійного духовного розвитку і самовдосконалення. Ця креативна роль молодої людини, в стосунку до сучасного оточення, охоплює не тільки галузі техніки, інформатики і використання матеріальних благ, але також формування особистих естетичних цінностей та надбання культури людських відносин.

Орієнтація на середнього учня, яка раніше панувала в польській педагогіці призвела до того, що система шкільної освіти була спрямована на виховання здебільше пасивних людей (виконавців розпоряджень та наказів), які слабо володіли самостійним творчим мисленням. У польській педагогіці було взято курс на виховання активної і творчої особистості.

Концепція нової моделі школи, на відміну від традиційної, передбачає реалізацію наступних функцій:

- Орієнтація на особистість учня, його всебічний розвиток, підготовку до майбутнього дорослого життя. Скерованість педагогічної діяльності вчителя не тільки на інтелектуальний розвиток школярів, а й на їх емоційну сферу, покращення стану здоров'я, рухової активності, що наповнює розвиток дітей та молоді багатосторонністю і гармонійністю. Учень також повинен бути підготовлений до самореалізації власного потенціалу (інтелектуального, морального, естетичного, фізичного тощо).

- Обмеження навчання, яке спирається лише на підручниках та переказі вчителем інформації для учнів. Оточуюче середовище (в першу чергу школа та батьки) повинне бути не тільки головним джерелом знань, але також і територією різноманітної діяльності учнів, здійснювати на них разом педагогічний вплив, що є суттєвим при формуванні особистості дітей та переконань.

Навчання повинне спиратись на активності учнів. Поеднувати їх знання з діяльністю учнів є підставою умовою здобування практичного досвіду. Різноманітність навчання дає можливість долати односторонній інтелектуалізм освіти, вона також сприяє збільшенню інтеграції різних наукових галузей знань особистості.

Навчальний процес повинен бути пристосований до індивідуальних і вікових аналітичних та психічних можливостей школярів. Це вимагає значного обмеження форм навчання, на користь більш активної реалізації вчителем принципу

- індивідуального підходу у навчально-виховному процесі в школі. Завданням парадигмою сучасної школи є заміна авторитарного стилю у педагогічній праці з учнями демократичний, створення доброзичливої атмосфери та повагу до них, у навчальному процесі повинна панувати атмосфера солідарності дітей, бажання взаємодопомоги, відкритості перед своїми однолітками за свої вчинки. Така організація навчально-виховного процесу вимагає скорочення дистанції між вчителем та учнем, максимального обсягу дисциплінарного покарання школярів, підтримки різних форм самоуправління з боку дітей та молоді до процесу функціонування класу. Важливою є також підготовка учнів до власного вирішення конфліктів між однолітками, а також розвитку у них самоконтролю.

Відповідно новій концепції освіти по кожному навчальному предмету встановлено мінімум базових знань, умінь та навичок, якими повинні опанувати учні. Міністерство народної освіти Польщі було визначено базовий мінімум з предмету „Фізичне виховання”, якого можна додавати частину навчального матеріалу (шкільний компонент), яку складає сам вчитель при складанні так званої „авторської частини програми”. Однак не всі вчителі мають достатній педагогічний досвід, а також відповідну підготовленість для самостійного складання авторської програми. Тому Міністерство народної освіти щороку організовує 8 програм педагогів новаторів з різних регіонів Польщі. Вони видаються значною мірою доступні кожному вчителю, тому він може обрати для себе будь-яку з них.

Вчитель фізичного виховання має можливість застосувати власну технологію педагогічної діяльності у проведенні уроків. Тому при розробці своєї програми він повинен враховувати інтерес учнів, щодо запропонованих фізичних вправ і певних видів спорту, враховувати базу, географічно-кліматичні умови у яких функціонує школа та ін.

Нова концепція фізичного виховання школярів передбачає реалізацію тих завдань, пов'язаних з формуванням в учнів рухових вмінь та навичок, а також повідомлення їм базових валеологічних знань, які є підставою для запровадження засобів фізичної культури у повсякденний побут людини, турботу про збереження та зміцнення свого здоров'я. Вчитель фізичного виховання повинен так побудувати свою працю з учнями, щоб вони мали змогу опанувати такими знаннями, вміннями та навичками, які їм потрібні у дорослому житті. Крім того, від вчителя вимагається не тільки успішної реалізації освітніх, виховних та спортивних завдань з предмета „Фізичне виховання”, але також бути суспільно активною особою, яка вміє встановлювати ділові контакти з місцевими спортивними та оздоровчо-фізкультурними організаціями, брати активну участь в важливих спортивних подіях даного регіону, залучати до участі в них учнів своєї школи.

Однією із суттєвих проблем шкільної освіти в Польщі є те, що сучасна молодь втрачає інтерес до занять фізкультурою і спортом, особливо за останні десять років. Це пов'язано з тим, що в країні зменшується фінансування на розвиток дитячого та юнацького спорту, будівництво спортивних споруд (стадіони, басейни, туристичні бази та ін.), на придбання фізкультурного інвентарю та обладнання для загальноосвітніх шкіл, які повинні створювати сприятливі умови для масових занять дітьми і молоддю фізкультурою і спортом. Завдяки розповсюдженню телебачення, комп'ютерів, які мають Інтернет, забирають значну частину часу молоді. До того ж навчальні заняття (особливо в гімназіях та ліцеях) і підготовка до складних завдань, вимагають значних психічних і фізичних зусиль від учнів і складають значну витрату часу у бюджеті їхнього дня.

У 2005-2008 роках нами були проведені дослідження, разом з магістрантами фізично-природничого університету м. Кельце, з метою визначення відношення молоді 16-18 років до занять фізкультурою і спортом. Цими дослідженнями були опитані учні ліцеїв у Лодзинському воєводстві, загальна кількість їх складала 305 осіб. Результати аналізу анонімного анкетування було встановлено, що у 81 % учнів мотивація до участі в заняттях фізкультурою та спортом формується в процесі безпосередньої участі в них, коли вони відчувають приємність та задоволення від виконання запропонованих вправ, спортивних ігор та ін. 9 % респондентів проявило інтерес до вправ фізичної культури, оглядаючи спортивні змагання на стадіоні (футбол, легка атлетика) або у спортзалі.

(волейбол, баскетбол, гандбол, гімнастика та ін.). У 10 % молоді мотивація до спортивних занять була сформована у наслідок читання газет, журналів, книжок та огляду телевізійних передач на спортивну тематику.

Найбільш популярними видами спорту, яким учні віддавали перевагу, були різні спортивні дисципліни у залежності від статі молоді. Дівчата на перше місце поставили спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол, настільний теніс) – 51 %, на другому місці туризм – 27 %, на третьому місці водні види спорту (плавання, гребля на байдарці) – 22 %. Відмітимо значний зріст інтересу дівчат до спортивних ігор (у 2005 році цей показник складав 33 %), визначний збільшення популярності туризму (24 %) і значним зниженням популярності плавання (43 %), у порівнянні з попереднім анкетуванням проведеними нами у 2005 році.

Хлопці на перше місце поставили футбол 55 % (56 % у 2005 році); на друге – спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол) – 29 % (20 %); на третьому місці водні види спорту (плавання та гребля на байдарках) – 16 % (24 %). У випадку хлопців зросла популярність спортивних ігор при відчутному зниженні популярності водних видів спорту.

В анкеті також були питання, що давали можливість виявити думку учнів на те, як впливає участь у регулярних заняттях фізкультурою та спортом на їх навчання в ліцеї. 48 % респондентів зазначило, що участь в таких заняттях не відбивається негативно на їх успіхах у навчанні. 31 % учнів вважає, що регулярне виконання фізичних вправ позитивно впливає на їх розумову працездатність і дає можливість краще засвоювати навчальний матеріал під час уроків із загальноосвітніх предметів. 14 % респондентів не має власної думки з цього питання, а 7 % учнів вважає, що активна участь у спортивних заняттях забирає дуже часу і тому може заважати їм добре навчатись.

Молодь також визначила головні чинники, які негативно впливають на їх рухову активність у позаурочний час. До них відносяться: обмеженість часу, яка пов'язана з навчанням у ліцеї та виконання значного обсягу домашніх завдань з різних предметів (47 %); немає відповідних умов для занять фізкультурою і спортом, перш за все відсутність належної спортивної бази (стадіон, басейн, фізкультурний зал та ін.), яка б була розташована недалеко від місця їх проживання (36 %); низький інтерес в учнів до занять фізкультурою та спортом (27 %). Негативним є факт збільшення групи учнів, у порівнянні з попереднім дослідженням (2005 рік), які не мають відповідних умов для занять фізкультурою і спортом з причин нестачі часу (41 %) та відсутності належної бази (36 %) при одночасним зростанням інтересу до цих занять (27 %).

Висновки

Слід вважати, що польська система фізичного виховання на початку XXI століття зробила значний крок уперед. Разом з тим слід відмітити ряд недоліків які, на нашу думку, заважають подальше удосконалення системи фізичного виховання учнів всіх типів шкіл. До них відносяться:

- певний консерватизм вчителів фізичного виховання, особливо тих, хто працює у школах понад 20 років, вони не бажають змінювати свою технологію педагогічної праці у відповідності з вимогами реформи шкільної освіти;
- невідповідність матеріальної бази ряду шкіл, особливо у сільській місцевості, щодо сучасних вимог до системи фізичного виховання школярів;
- повільний темп модернізації системи професійно-педагогічної освіти майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах Польщі.

Польська система фізичного виховання учнів польських шкіл, незважаючи на ряд недоліків, має достатній потенціал, як кадровий, так і науково-методичний для успішної реалізації вимог реформи шкільної освіти, пристосування системи фізичного виховання до сучасних потреб та інтересів учнів, а також відповідності її сучасним нормам і стандартам фізичного виховання школярів країн Євросоюзу, до якого Польща вступила у травні 2004 року.

Список літератури

1. *Bielski J.* Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego / J. Bielski. – Kraków [Б.В.], 2005. – 361 s.
2. *Denek K.* Funkcje nauczyciela w społeczeństwie wiedzy // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne.* – 2004. – Nr 12. – S. 4-9.
3. *Denek K.* Wpisywanie się polskiego systemu oświaty w europejski obszar edukacji // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne.* – 2005. – Nr 11. – S. 4 – 5.
4. *Grabowski H.* Uwagi krytyczne o wychowaniu fizycznym i kształceniu nauczycieli // *H. Grabowski.* – Kraków [Б.В.] 2004. – 72 s.
5. *Jonkisz J.* Pedagogika kultury fizycznej w szkole i pozaszkolnym obszarze wychowawczym // *Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole / pod red. Jonkisz J., Lewandowski M.* – Wrocław, 2003. – T. 5. – S. 83 – 89.
6. *Jonkisz J.* Pedagogiczne dylematy reformy edukacyjnej – inspiracje, nadzieje i zagrożenia // *Wychowanie i kształcenie w zreformowanej szkole / pod red. Koszczyk T., Lewandowski M., Starościak W.* – Wrocław, 2004. – T. 5. – S. 11 – 17.
7. *Niegowska W.* Przyczyny zniechęcające nauczycieli do wykonywania zawodu // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne.* – 2003. – Nr 1. – S. 29 – 35.
8. *Żukowska Z.* Wychowanie fizyczne i wychowanie zdrowotne w przemianach edukacyjnych reformowanej szkoły // *Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole / pod red. Jonkisz J., Lewandowski M.,* – Wrocław, 2003. – T. 4 – S. 123 – 130.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ШКОЛАХ ПОЛЬШИ

Владимир ПАСЕЧНИК

Луцкий институт развития человека Университета „Украина”

Аннотация. В статье представлены основные тенденции организации физического воспитания в школах Польши. Рассмотрены пути совершенствования организации физического воспитания в системе школьного образования и отношения учащихся к систематическим занятиям физкультурой и спортом. С этой целью проведено анкетирование 305 старшеклассников.

Ключевые слова: физическое воспитание, школа, система, реформа, ученик.

GENERAL DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS IN POLAND

Volodymyr PASICHNYK

Lutsk Institute of Human Development of University “Ukraine”

Abstract. In the article the contents and organization of physical education of Polish schools are described and contemporary pupils at the physical training and sport. The ways of improvement of organization of physical education system in education schools were studied. 305 senior schoolchildren were interviewed.

Key words: physical education, school, system, reform, pupil.